

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΛΕΟΝΤΟΣ ΜΑΚΚΑ

Είς άλλην στήλην δημοσιεύομεν λεπτομερείας τής έορτής λήξεως τών μαθημάτων του σχολικού έτους 1950—51 τής Άνωτ. Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών. Κατ' αυτήν ό Υπουργός τής Βιομηχανίας κ. Λέων Μακκάς εθηρεστήθη νά δώση υπό μορφήν «τελευταίου μαθήματος» μίαν όμιλίαν επί τής σημασίας τής εξειδικεύσεως και τής επαγγελματικής εκπαιδεύσεως τών νέων τής Ελλάδος. Ο κ. Υπουργός ηγαρίστησεν άρχικώς τόν κ. Διευθυντήν τής Σχολής διά τήν εισηγητικήν του προσλαλιάν και εξέθεσε, τας άπόψεις και τας προσπάθειάς του Υπουργείου Βιομηχανίας πρós ενίσχυσιν του έργου τής Σχολής και ανάπτυξιν τών δυνατοτήτων αυτής. Εισερχόμενος κατόπιν εις τό θέμα του, ειπε τά κατωτέρω, τά όποία άποτελοῦν και τό κύριον σώμα τής όμιλίας του.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ 19 ΑΙΩΝΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Θά ήθελα νά σας άπασχολήσω όλιγην ώραν με ένα θέμα τό όποιον άνέκαθεν όμολογώ με άπρησχόλησε, διότι πιστεύω ότι συνδέεται με όλόκληρον τήν εξέλιξιν του συγχρόνου κόσμου, ένα θέμα τό όποιον ίσως δέν προσέχομεν έπαρκώς —ιδίως ήμείς οι Έλληνες— ένα θέμα τό όποιον άφορά αυτήν ταύτην τήν εξέλιξιν του πολιτισμού μας, ενός πολιτισμού ό όποίος γίνεται επί μάλλον και μάλλον τεχνικός, επί μάλλον και μάλλον βιομηχανικός, ιδίως εις τήν Ελλάδα όπου ή βιομηχανική αυτή εξέλιξις τής συγχρόνου ζωής μας ειχε μίαν καθυστέρησιν, καθυστέρησιν όφειλομένην και εις άντικειμενικάς συνθήκας αλλά ίσως και εις μίαν κάποιαν βραδύτητα ρυθμού έν τή όλη διαθερώσει και άνελλιξει τής οικονομικής μας συγχρόνου ζωής. Θά ήδύνατο κανείς νά έλπίζη και νά πιστεύη ότι εις τήν χώραν όπου ή Μυθολογία έδημιούργησε τό σύμβολον του Προμηθέως του φέροντος τό Πυρ εις τούς άνθρώπους, διά νά δημιουργήσουν εκ του πυρός πολιτισμόν, θά ένόμιζε λέγω κανείς ότι εις αυτήν τήν χώραν και ό τεχνικός πολιτισμός, ταχύτερον, γοργότερον, ραγδαίότερον, θά ήκμαζε και θά εξέλισσεται. Άλλά δέν συνέβη τούτο.

Ο 19ος αιών, δυστυχώς, υπήρξε διά τήν Ελλάδα ό αιών του κακώς έννουμένου κλασικισμού, ό αιών που ένόμισεν ότι ήμπορούσε νά κτίση τό μέλλον άποκλειστικώς και μόνον με τά στοιχεία και τά υλικά ενός παρελθόντος τό όποιον ειχεν εκλείψει και του όποιου ή λάμψις μόνον επέζη, μία λάμψις τό όποιον ειχεν εκλείψει και του όποιου ή λάμψις μόνον επέζη, μία λάμψις θυμασία, λάμψις έν τούτοις ή όποία πάντως δέν όφειλε νά φωτίζη μίαν έρημον. Ο 19ος αιών υπήρξε αιών ιδιωτικής μεν πρωτοβουλίας τήν όποιαν όμως δέν ενίσχυσεν ούτε ή εκπαιδεύσις ούτε ή πολιτική, ούτε έν γένει ή κοινωνική μας δραστηριότης.

Βεβαίως, δὲν τὸ παραγωγίζω, καὶ τὰ σύνορά μας ἦσαν τόσον κλειστά, τόσον μικρά, ὥστε πέραν τῆς ναυτιλίας καὶ μιᾶς κάποιας γεωργικῆς παραγωγῆς — καὶ ἐκείνης ἀκόμη μικροτάτης, ἡ ὁποία κάπως ἦνθησε μόνον μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας — ἦτο δύσκολον νὰ προβλέψῃ κανεὶς ἄλλου εἶδους ἐξέλιξιν. Πιστεύω ὅμως ἀκραδάντως, ὅτι τὸ μεγάλο σφάλμα, ἦτο σφάλμα ἰδίως τῆς κακῶς ἐννοουμένης διαμορφώσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀπεβλέπαμεν γενικῶς εἰς τὰς κλασικὰς σπουδὰς.

Δὲν εἶναι μακρὰν ἀκόμη — οἱ πρεσβῦται ἐξ ἡμῶν θὰ ἐνθυμοῦνται καλῶς — ἡ ἐποχὴ ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ μετὰφρασις μιᾶς ἀρχαίας τραγωδίας ἐθεωρεῖτο ὡς εἰδος ἀνοσιουργήματος, μὲ τὸν ἀριόδιον ἐκείνον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου ὁ ὁποῖος θὰ ἔπρεπε νὰ δίδῃ τὴν ὠθησιν πρὸς τὰ ἔμπροσθαι καὶ ὁ ὁποῖος, φέρων ὑψηλὸν πῖλον καὶ θλιβεράν ρεδιγκόταν, περιορίζετο νὰ βηματίζει εἰς τοὺς δρόμους κάμνων ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσθαι καὶ δύο βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω! Θὰ τὸν ἐνθυμοῦνται ὅλοι καὶ προτιμῶ νὰ μὴ τὸν ὀνομάσω. Αὐτὸς ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ ἰδέα τῆς ἐξειδικεύσεως ἀπετέλει εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντικείμενον γέλωτος μόνον καὶ καγχασμοῦ.

Δὲν ἠξεύρω δὲ ἂν γνωρίζετε πολλοὶ ἐξ ὑμῶν τὸν ὄρισμόν τῆς εἰδικότητος πού ἔδωσεν ὁ Γεννάδιος πρὸ 50 ἐτῶν: «Ἡ εἰδικότης;» ἔλεγε «ἐν Ἑλλάδι, εἶναι συγκέντρωσις ἀμαθείας ἐπὶ ὀρισμένου ἀντικειμένου». Αὐτὸ φημιόμαζοτο τότε εἰδικότης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὀνομασία δηλαδὴ εἰδικῆς μορφώσεως ἦτο ἀντικείμενον γέλωτος μόνον καὶ εἰρωνείας. Διὰ τί; Διότι, ἀπλούστατα, ἔλειπεν ἡ ἐκπαίδευσις ἡ ὁποία καὶ μόνη ἠμποροῦσε τὴν συγκεντρωμένην αὐτὴν ἀμάθειαν νὰ μεταβίβῃ εἰς συγκεντρωμένην μάθησιν ἐπὶ ὀρισμένου ἀντικειμένου, ὅπως πράγματι πρέπει νὰ ὀνομασθῇ καὶ προσδιορισθῇ ἡ ἔννοια τῆς εἰδικότητος.

Ἐκτοτε, εὐτυχῶς, ἐφύσησεν ἕνας καινούργιος, ἕνας πολὺ ὑγιὴς ἀέρας μέσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ὁ ἀέρας αὐτὸς ἐδημιούργησε καὶ τὰ οἰκονομικὰ Ὑπουργεῖα, τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο: τῆς Γεωργίας, τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, τῆς Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, τῆς Συγκοινωνίας καὶ τῆς Βιομηχανίας τώρα. Κοντὰ δὲ εἰς αὐτὰ, παραπλεύρως, ἐδημιουργήθη καὶ ἡ Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις: ἐκ τῶν γόνων αὐτῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι καὶ ἡ Σχολὴ Σας.

Εὐρεν, ἄραγε, ἡ ἐκπαίδευσις αὐτὴ τὴν κοίτην τῆς; Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο ἐρώτημα. Καὶ ἀδιστακτικῶς ἀπαντῶ: Ὁχι. Ὁχι δυστυχῶς. Βεβαίως πολλὰ γίνονται, πολλὰ προσπάθειαι καταβάλλονται, ὑπάρχει ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἡ ὁποία εἶναι ἀξιοθαύμαστος καὶ δὲν θὰ ἤθελα εἰς σὰς τοὺς διευθύνοντας καὶ ἡγουμένους τῆς Σχολῆς αὐτῆς νὰ εἶπω, παραβιάζων τὰς πύλας τῆς σεμνότητος καὶ μετριοφροσύνης σας, πόσα θὰ ὀφείλῃ ἡ Σχολὴ εἰς τὴν αὐτοθυσίαν τὴν ὁποίαν εἰδείξατε εἰς τὰ πρῶτα βήματά τῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπαρκῆ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Αὐτοὶ οἱ συντελεσταί, οἱ καθαρῶς ἀτομικοί, δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς διὰ νὰ κτίσουν ἕνα ὀλόκληρον οἰκοδόμημα.

Διὰ τί αὐτὸ; Διότι διανοίγεται κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἐν στάδιον παγκοσμίου ἐξελίξεως εἰς τὸ ὅποῖον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἐὰν δὲν συνοδεύεται, ἐὰν δὲν πλαισιώνεται, ἐὰν δὲν στηρίζεται ἐπάνω εἰς μίαν μεγάλην κρατικὴν πρωτοβουλίαν, εἶναι δυστυχῶς ἀδύνατον νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς τοὺς

ὁποίους θὰ εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ δώσῃ. Εἰς τὸ παρελθόν, ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ Κράτους ἦτο ἡ ἔννοια ἑνὸς ἀπλοῦ κράτους-τηρητοῦ μόνον τῆς τάξεως, τὰ πράγματα εἶχον ἄλλως. Ἦδη, ὅτε ἔχομεν τὸ οικονομικὸν κράτος καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ νέου πολιτισμοῦ ἀρχίζει πλέον φθάνουσα ἑνίοτε καὶ εἰς ὑπερβολάς, μέχρι τοῦ νὰ ἀνάγεται εἰς τεχνοκρατίαν, ἥδη εἶναι ἀνίσχυρος ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία αἷμα δὲν στηρίζεται καὶ ἐπὶ γενναίων κρατικῶν μέτρων, ἐπὶ πολιτικοῦ προγράμματος. Μόνον τότε δύναται νὰ ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς τοὺς ὁποίους χρειάζεται ἡ κοινωνία.

Ἡ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ 19ου αἰῶνος ἐβλέπομεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μυωπικά, ἑνίοτε μάλιστα μὲ πολλὴν τύφλωσιν καὶ ἀπέφευγε τὴν ἀντιμετώπισίν των ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἰδιὰ, κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον. Διότι ὁ 19ος αἰὼν, τί ἦτο; Ἦτο ἕνας αἰὼν τεραστίων ἀνακαλύψεων, ἕνας αἰὼν τεραστίων ἐφευρέσεων. ἕνας αἰὼν τεραστίων τεχνικῶν ἐπινοήσεων, ἕνας αἰὼν ποῦ ἔδωκε νέον ἐντελῶς ὄπλισμόν, ἕνα νέον ὑπόβαθρον εἰς τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν. Ἐδημιουργήθη μὲ ἄλλους λόγους κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ βιομηχανικὸς πολιτισμὸς.

Πρέπει ἀραγε νὰ λυπούμεθα δι' αὐτὸ ἢ νὰ χαιρώμεθα; Ἀραγε ὁ βιομηχανικὸς πολιτισμὸς προήγαγε τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου; Μέγα τὸ πρόβλημα! Καὶ φιλολογικῆς σημασίας θὰ ἦτο ἡ νοσταλγία ἐκείνη μᾶς ἐντελῶς ἀνεπάνορθῶτος περασμένης ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν βουκολικαὶ ἦσαν αἱ ἀσχολίαι τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ πίσω ἀπὸ τὸ ἀρότρον, συρόμενον καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἕνα βόδι, ἐπέδωκε τὰ ὀλίγα τετραγωνικὰ μέτρα τῆς περιοχῆς ποῦ τοῦ ἀνήκε — ἢ ἀνήκε εἰς τὸν ἀφέντην του — νὰ τὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ ἀποδώσῃ καὶ κάτι τι εἰς τὸ σύνολον.

Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ παρῆλθε πάντως ἀνεπιστρεπτεῖ, ἀκόμη καὶ διὰ τὴν γεωργίαν μας. Ἦλθον τὰ μηχανήματα ἀθρόα, εὐρογετικά, ἐξοικονομοῦντα καὶ κόπους καὶ θυσιᾶς, ἰδρώτα καὶ ἐργατικὰς χεῖρας ἀκόμη, τὰ ὁποῖα μεταβάλλουν τελεῖως τοὺς ὅρους τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πλοῦτου.

Ἐὰν δὲ ἀπὸ τὴν γεωργίαν μεταφερθῶμεν εἰς τὴν μεταλλείαν, καὶ μεταφερθῶμεν εἰς τὰς πόλεις τὰς καθαρῶς πλέον βιομηχανικάς, ἐκεῖ θὰ ἴδωμεν πῶς ἡ παλαιὰ οἰμακὴ βιοτεχνία, ἡ ὁποία ἦτο καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν 19ον αἰῶνα περίπου τὸ «ἄπαντον» τῆς ἀστικῆς οἰκονομίας ἢ τῆς μικροαστικῆς οἰκονομίας, πῶς ἡ βιοτεχνία αὐτὴ ἐξειλίχθη καὶ ἔφθασε εἰς τεράστια ἐργοστάσια, μερικὰ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Εὐρώπην ὀλόκληρον, ἀντικείμενα καὶ θαυμασμοῦ καὶ ὑπερφηανείας.

Ἐὰν δὲ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μεταφερθῶμεν καὶ εἰς τὰ ἄλλα, τὰ πολὺ πλέον ἡμῶν προηγμένα κράτη, τὰς πολὺ πλείους ἀπὸ ἡμᾶς ἀνεπτυγμένας βιομηχανικὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ἐκεῖ θὰ φθάσωμεν πλέον εἰς μίαν ἀντίληψιν ἴσως καὶ ὑπέρμετρον, ὑπερβιομηχανοποιήσεως τοῦ συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος, μᾶς βιομηχανοποιήσεως πρὸ τῆς ὁποίας ἰλιγγιᾷ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀποκρύψω ποῖον ὑπῆρξε τὸ συναίσθημα ὅταν πέρουσι, ἀντικρίζων διὰ πρώτην φοράν τὴν Νέαν Ὑόρκην, εἶδα αὐτὴν τὴν τεραστίαν—

εις χάλυβα, εις σίδηρον εις βιομηχανικήν ἐν γένει ἀξιοποίησιν—διάρθρωσιν, διαπλάτυνσιν, ὄλην αὐτὴν τὴν πελωρίαν ἀνάπτυξιν, αὐτὸ τὸ μεγάλο θαῦμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ὁ ἀμερικανικὸς τεχνικὸς πολιτισμὸς. Μέσα εις τὰ ἀπέραντα αὐτὰ δίκτυα τοῦ νεωτέρου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπη ὅτι ὁ ἄνθρωπος θεοποιεῖται. "Οχι μόνον δεσπότης τῆς ὕλης, ὄχι μόνον κυρίαρχος τῆς ὕλης, ἀλλὰ κυρίαρχος καὶ ἄρχων δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐθεωροῦντο μέχρι πρότινος ἄορατοι, ἀσύλληπτοι, ἀναξιοποίητοι, ἱεραὶ, ἐντελῶς ἀπρόσιτοι εις τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ εις τὴν ἀνθρωπίνην χεῖρα. Αὐτὸς εἶναι ὁ νέος τεχνικὸς μας πολιτισμὸς.

Ἐπαναλαμβάνω, δὲν γνωρίζω ἐὰν φέρῃ αὐτὸς μεγαλυτέραν εὐτυχίαν ἢ ὄχι. Δὲν γνωρίζω ἐὰν δὲν ἦτο προτιμότερα ἢ ὀλιγάρκεια καὶ λιτότης τῶν παλαιότερων ἐκείνων γενεῶν αἱ ὁποῖαι μέσα εις τὸ στενὸν περιβάλλον καὶ ἐμπρὸς εις τὸν περιορισμένον ὀρίζοντα τοῦ χωρίου των, συνεζήτουν καὶ εὑρισκον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν εὐτυχίαν. Δὲν γνωρίζω ἐὰν σήμερον εἶναι εὐτυχέστερος ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀναζητεῖ τὸ βιοτικὸν του ἐπίπεδον νὰ τὸ ὑψώσῃ πίσω ἀπὸ μίαν μηχανὴν εις τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δεσπόζει ἀλλὰ καὶ διεπόμενος καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανῆς.

Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἄλλο θέμα. Τὸ βέβαιον εἶναι τοῦτο: "Ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν λαῶν ὑψώθη" ὑψώθη δὲ καταπληκτικῶς, χάρις εις αὐτὸν τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν. Ὑψώθη μαζὶ μὲ τὰς ἀνάγκας συγχρόνως τοῦ κόσμου, διότι —καὶ ἐδῶ εἶναι ἴσως τὸ μεγάλο, τὸ ἀσύλληπτον μυστικὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς— ὅτι ὅσον περισσότερον ἱκανοποιοῦνται αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου, τόσον καὶ νέαι ἀνάγκαι δημιουργοῦνται, καὶ νέαι ἐπιθυμίαι, καὶ νέαι φιλοδοξίαι, καὶ νέαι ἐπιδιώξεις νέων κατακτίσεων. Καὶ ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ἐπιτρέπει αὐτὴν τὴν ἐπιδίωξιν. Ἐπιτρέπει τὸ κυνηγητὸ αὐτῆς; τῆς χιμαίρας ἢ ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται εὐτυχία καὶ τὴν ὁποίαν ἀναζητοῦμεν εις μίαν περαιτέρω ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν μας.

Ἄλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἀνάγκαι μας αὐταὶ αὐξανόμεναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον θεραπεύονται, εἶναι ἤδη μία μεγάλη κατάκτησις τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς καὶ ὑπερήφανοι.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

"Ὅταν σκέπτεται κανεὶς τί ἦσαν αἱ ἀξιώσεις τοῦ Ἑλληνος σπουδαστοῦ σὰν καὶ σὰς πρὸ 50 ἢ 100 ἐτῶν, ἢ καὶ ἀκόμη κατὰ τὴν ἰδικήν μας φοιτητικὴν ζωὴν, συγκρινόμεναι μὲ τὰς ἰδικὰς σας τὰς σημερινάς, ὁμολογουμένως αἰσθάνεται διπλὴν τὴν λύπην διότι ἦτο τότε νέος καὶ δὲν εἶναι τώρα νέος. Ἡ λύπη αὐτὴ εἶναι φυσική, διότι πάντοτε κανεὶς νοσταλγεῖ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ἤθελε νὰ διαιωνίσῃ τὴν νεότητά του. Ἄλλὰ ὅταν ἡ νεότης περιβάλλεται μὲ ὀρίζοντας πολὺν εὐρυτέρους, πολὺν πῶ πλατεῖς, πολὺν πῶ ἀνοικτούς, ὅπως ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ νεότης, ἢ ὁποῖα σὰς ἐπιτρέπει, ὅπως λέγει καὶ τὸ λαϊκὸν ποίημα: «νὰ πηγαίνετε εὐκολα εις τὸ ἄγνωστον μὲ βάρκα τὴν ἐλπίδα», τότε ἡ νεολαία αὐτὴ εἶναι πολὺν πῶ εὐτυχισμένη ἀπὸ τὴν νεολαίαν ἐκείνην πού πρὸ 40 ἢ 50 ἐτῶν ἀνεζήτει εις τὸ καφενεῖον τὴν ἱκανοποίησιν ἀπιθᾶνων ἐντελῶς φιλοδοξῶν.

Τὸ καφενεῖον αὐτὸ ποῖος τὸ ἐγκρέμισε καὶ σὰς ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαιθρον ; Ποῖος τὸ ἐγκρέμισε τὸ καφενεῖον καὶ σὰς ἔφερε εἰς τὴν τέχνην ; Ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς ! Τοῦ χρεωστεῖτε λοιπὸν εὐγνωμοσύνην, διότι μὲ τὴν σκαπάνην τῆς προόδου, ἔγινε πραγματικῶς ὁ σκαπανεὺς τοῦ δρόμου ὁ ὁποῖος ἀνοίγεται διάπλωτος μπροστά σας διὰ νὰ γίνετε Ἕλληνες μὲ ἐπάγγελμα, μὲ πραγματικὴ δουλειὰ στὰ χέρια σας, Ἕλληνες κτίσται τῆς αὐριανῆς κοινωνίας, τῆς αὐριανῆς Ἑλλάδος.

Ἄλλωστε τὰ ὑπολείμματα τοῦ παρελθόντος ὑπάρχουν ἀκόμη. Ἐὰν συναντῶμεν ἡμεῖς ὡς Πολιτεία ἀδυναμίαν λύσεως ὀρισμένων κοινωνικῶν προβλημάτων, δὲν τὴν συναντῶμεν προκειμένου νὰ εὐρεθῇ ἡ διέξοδος εἰς σὰς τοὺς πρακτικὸς σπουδαστὰς νέους. Τὴν συναντῶμεν ἀλλοῦ.

Τὴν συναντῶμεν εἰς αὐτὸ τὸ πνευματικὸν προλεταριάτον τὸ ὁποῖον ἀπέκτησε, Κύριος οἶδε πῶς, ἓνα οἰονδήποτε δίπλωμα κλασικῶν σπουδῶν καὶ τὸ περιφέρει ὡς ἓνα εἰσιτήριο τὸ ὁποῖον ἀπλῶς καὶ μόνον θὰ εἰσαγάγῃ τὸν σπουδαστὴν, τὸν τελειόφοιτον, τὸν διδάκτορα, εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ἐνὸς βουλευτοῦ ἢ ἐνὸς ὑπουργοῦ, διὰ νὰ κοιτάξῃ νὰ εὔρῃ μίαν ἀμφίβολον καὶ ἀπίθανον θέσιν ἀμφίβολον διότι συχνὰ θὰ τοῦ τὴν ὑποσχεθοῦν χωρὶς νὰ τοῦ τὴν δώσουν ἀπίθανον διότι καὶ ἐὰν τοῦ τὴν δώσουν, δὲν θὰ τοῦ ἀποφέρῃ πραγματικῶς τίποτε. Ζητεῖ αὐτὸς ὁ νέος, αὐτὸς ὁ πραγματικὸς πνευματικὸς προλετάριος, κάτι τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ξέρει τί θὰ εἶναι, ζητεῖ κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκαθόριστον, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτὸ πού ξεφεύγει τελείως ἀπὸ τὴν εἰδικότητα, ἢ ὁποία γίνεται συγκεντρωμένη ἀμάθεια ἐπὶ ἀορίστου πλέον ἀντικειμένου. Εἶναι συνήθως τὸ αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου πού ζητεῖ νὰ γίνῃ ἐπόπτης καθαριότητος ἢ κάτι ἄλλο πού θὰ τοῦ ἐπιτρέπη νὰ καπνίζῃ τὸ τσιγάρο του προσευχόμενος εἰς τὸν Ὑψιστον, ὅπως οἱ παλαιοὶ ἐκείνοι Μουσουλμάνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ ὥρας καὶ ὥρας ἐκοίταζαν τὸν οὐρανὸν καὶ τίποτε ἄλλο.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ πραγματικοὶ προλετάριοι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ αὐτοὶ εἶναι πού συνιστοῦν τὸ δύσκολον πρόβλημα τῆς ἐλληνικῆς ἀνεργίας. Διότι πρέπει νὰ σὰς τονίσω καὶ τοῦτο : Τὴν ἀνεργίαν δὲν πρέπει νὰ τὴν φοβεῖσθε σεῖς. Δὲν ὑπάρχει ἀνεργία εἰδικευμένων ἐργατῶν, δὲν ὑπάρχει ἀνεργία εἰδικευμένων ἀνθρώπων. Μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς μάλιστα, ὅτι εἰς τὰ ἐπίπεδα αὐτὰ ὑπάρχει πολὺ μικροτέρα προσφορά παρὰ ὅση ὑπάρχει ζήτησις.

Διατί ; Διότι, ἀκριβῶς, ἀκόμη μέχρι τώρα, αἱ ἐπαγγελματικοὶ σχολαὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν τὴν ἐξόπλισαν ἐπαρκῶς μὲ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον ὕλικὸν μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἐπανδρωθῇ τὸ τεχνικὸν συγκρότημα τῆς ὅλης χώρας. Δὲν ἐβγήκαν ἀκόμη οἱ φωτισμένοι διοικητικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὅμως νὰ ἔχουν γνῶσιν καὶ τῆς πρακτικῆς ζωῆς.

Εἰς ἓνα γεῦμα τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχε τὴν καλωσύνην ἡ Σχολὴ σας διὰ τῶν Καθηγητῶν της νὰ μὲ καλέσῃ, ἔλεγα ὅτι ἡ μὲν κλασικὴ παιδεία εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ μᾶς διδῇ ἓνα τρόπον σκέψεως καὶ μίαν πραγματικὴν διδασκαλίαν σκέψεως, ἐνῶ ἡ ἐπαγγελματικὴ παιδεία μᾶς δίδει ἓνα τρόπον ζωῆς καὶ μίαν δυνατότητα καὶ διδασκαλίαν πῶς νὰ ἀντιμετωπίζωμεν τὴν ζωὴν. Μέχρι τοῦδε ἐμέναμεν μὲ τὴν σκέψιν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα νὰ ἀγκαλιάσωμεν καὶ τὴν ζωὴν καὶ νὰ εὐρωμεν πρακτικῶς τὴν ἀπόλαυσιν ἐκείνην τὴν

ὅποιαν δίδει ἡ καθυπόταξις τῆς ἕλης, ἡ δημιουργία, τὸ κτίσιμον, ἡ σκαπάνη, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ κάνετε αὖριον μὲ τὴν εἰδικότητα ποῦ θὰ ἔχετε καθένας ἀπὸ σᾶς.

Εἰς αὐτοὺς τοὺς ὁρίζοντας ἤθελα νὰ πᾶτε. Καὶ θὰ πᾶτε. Ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ πᾶτε μὲ τὸ μέγιστον τῶν ἐλπίδων, μὲ τὸ μέγιστον τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ἐξοπλισμοῦ ποῦ θὰ σᾶς ἐξασφαλίσῃ ἡ Σχολὴ αὐτή. Διότι—καὶ περὶ αὐτοῦ πρέπει νὰ εἴμεθα αισιόδοξοι— τὸ τεχνικὸν μέλλον, τὸ βιομηχανικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἀνοίγεται πλατύτατον. Ἴσως νὰ μὴν εἶναι αὐριανόν. Ἴσως νὰ μὴ εἶναι οὔτε κἀν μεθουριανόν. Ἀλλὰ εἰσθε νέοι καὶ θὰ εἰσθε οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιβεβαιώσεως τῶν λόγων μου, ὅτι μετὰ μίαν πενταετίαν, τὸ ἀργότερον, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχει θέσει ἀκλονήτους τὰς βάσεις μιᾶς ἐντόνου βιομηχανικῆς καὶ τεχνικῆς ζωῆς, τῆς ὅποιας σεῖς θὰ εἰσθε οἱ σημαιοφόροι, σεῖς θὰ εἰσθε οἱ δημιουργοί, σεῖς θὰ εἰσθε οἱ συνεχισταί.

ΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΜΑΣ ΕΞΟΡΜΗΣΕΩΣ

Αὐτῆς τῆς ζωῆς τὰ θεμέλια τίθενται τώρα σιγὰ σιγὰ, ἕνα ἕνα. Μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, τὰς μεγάλας δοκιμασίας ποῦ ὑπέστημεν τὰ δέκα τελευταῖα χρόνια, ἤλθην εὐτυχῶς —καὶ θέλω νὰ τὸ τονίσω μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν— ἤλθε αὐτὸ τὸ θεόπεμπτον σχέδιον Μάρσαλ. Συνηθίζομεν βέβαια, ἐνίοτε, νὰ σχολιάζομεν τοὺς φίλους καὶ συμμάχους μας Ἀμερικανούς, οἱ ὅποιοι σὰν ἄνθρωποι ἔκαναν βεβαίως λάθη, οἱ ὅποιοι καὶ ἂν ἀκόμη ἐδημιούργησαν τὰς μεγάλας ἐκείνας κομποπόλεις, τὰς μεγάλας ἐκείνας καὶ τεραστίαι πόλεις, τὰ μεγάλα καὶ τεράστια ἄστυα τὰ ὁποῖα ἔκαναν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, διέπραξαν βεβαίως καὶ διαπράττον ἐπίσης λάθη. Ἐν τούτοις, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἔξερετε ὅλοι εἶναι ὅτι τὰ τέσσαρα τελευταῖα χρόνια, συγκεκριμένως ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1947, ὄχι μόνον ἡ Ἑλλὰς ἔζησε χάρις εἰς αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ ἐθεμελιώθη αὐτὸ τὸ μέλλον διὰ τὸ ὅποιον σᾶς ὠμίλησά ποῦ ὀλίγου, χάρις εἰς αὐτούς.

Χωρὶς τὴν ἀμερικανικὴν βοήθειαν δὲν θὰ ὑπῆρχε τὴν στιγμήν αὐτὴν ὄχι μόνον ἑλληνικὴ κοινωνία ἀξία τοῦ ὀνόματος καὶ διὰ ἀξία τοῦ ἑλληνικοῦ τοῦ ὀνόματος ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπῆρχαν οὔτε καὶ αἱ ἀμυδρότεραι ἐλπίδες ἐνὸς πραγματικῶς καλυτέρου μέλλοντος διὰ τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν.

Αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος, ἤμπορῶ νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι, ἐκτὸς ἀπροόπτου διεθνοῦς ἐπιπλοκῆς—τὴν ὅποιαν ὁμολογῶ ὅτι κατ' ἐμὲ δὲν βλέπω ἐρχομένην—τίθενται αἱ βέβαιαι καὶ αισιόταται προϋποθέσεις.

Τὸ μέλλον αὐτὸ θὰ στηριχθῇ ἐπάνω εἰς τὸ βάθρον μιᾶς βιομηχανικῆς καὶ τεχνικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία ἤδη ἔχει ἀρχίσῃ καὶ τὴν ὅποιαν δὲν βλέπομεν ὅπως κανεὶς δὲν βλέπει τὸ ἔμβρυον ὅταν κυοφορεῖται, ἀφοῦ ἡ κυοφορία γίνεται ἀθόρυβα, ἴσως ἀνύποπτα, πάντως ὅμως τὸ τέκνον, τὸ βρέφος, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ γεννηθῇ, καὶ μάλιστα ρωμαλέον, τὸ βρέφος τῆς νέας βιομηχανικῆς καὶ τεχνικῆς ζωῆς τοῦ Τόπου.

Καὶ ποῦ θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ αὐτό; Ἐλπίζω ὅτι θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εὐημερίαν τὴν ὅποιαν τόσον ἀξίζομεν καὶ τὴν ὅποιαν μὲ τόσας δοκιμασίας ἔχετε ἐξαγοράσει πλέον ὡς βέβαιαν, ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν, οἱ Ἕλλη-
νες νέοι καὶ αἱ Ἕλληνίδες νεάνιδες.

Ἄλλὰ, πρέπει νὰ σᾶς προσθέσω, ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον τοῦτο. Δὲν πρέπει νὰ λείπη καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς σκέψεως· δὲν πρέπει νὰ λείψῃ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις εἰς τοὺς ἐγκεφάλους τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, διὰ νὰ μάθουν πῶς θὰ χειρίζονται καὶ ὑπὲρ τίνος θὰ χειρίζονται τὰ ὄπλα τὰ ὁποῖα τοὺς δίδει ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς.

Καὶ δι' αὐτὸ, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σᾶς φέρω ἓνα ὀφθαλμοφανές, ἓνα συντριπτικὸν μπόρει νὰ πῆ κανεὶς, παράδειγμα. Ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐγέννησαν τὸ ἀτομικὸν ὄπλον, ἐδημιούργησαν τὸν ἀτομικὸν λεγόμενον πολιτισμὸν. Ἄλλὰ, τί εἶναι αὐτό; Μπορεῖ, ἀναλόγως τῆς στροφῆς ἡ ὁποία θὰ δοθῇ εἰς τὸ ὄπλον τὸ ἀτομικόν, νὰ ἀποτελέσῃ τοῦτο εἴτε τὴν πηγὴν μιᾶς ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς τῆς Οἰκουμένης, ὅποτε θὰ ἐξηγητοῦ διατ' οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ ἐκήρυξαν δεσμώτην τὸν Προμηθέα, εἴτε ἀντιθέτως νὰ κατευθυνθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ δημιουργήσῃ μιᾶν τεραστίαν εἰρηνικὴν ἐπανάστασιν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐντελῶς ἀπίθανοι, ἐντελῶς ἀπρόβλεπτοι τελειοποιήσεις θὰ γίνουν εἰς τὴν ὅλην ζωὴν μας, ὑψόνουσαι καταπληκτικῶς τὸ ὑψόμετρον τοῦ βιοτικῆς μας ἐπιπέδου.

Αὐτὸ σημαίνει κάτι τι. Ὁ μῦθος αὐτὸς κάτι δηλοῖ.

Δηλοῖ ὅτι δὲν ἀρκεῖ τὸ χέρι· χρειάζεται καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὁ ὁποῖος θὰ κατευθύνῃ τὸ χέρι, ὁ ὁποῖος θὰ κατευθύνῃ τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν καὶ ὁ ὁποῖος θὰ τὸν κατευθύνῃ πρὸς ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς κατακτήσεις ποὺ θὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ὕλικαι ἀπολαύσεις καὶ ὕλικαι κατακτήσεις ἀλλὰ καὶ πνευματικαὶ ἱκανοποιήσεις, καὶ ἠθικαὶ ἱκανοποιήσεις, καὶ ἠθικαὶ ἐπιβιώσεις τῶν παλαιῶν ἐκείνων καὶ αἰωνίων ἰδανικῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Μὴ ξεχνᾶτε ὅτι εἰσθε ἄνθρωποι τοῦ 20οῦ αἰῶνος, καὶ μάλιστα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἄλλὰ εἰσθε καὶ Ἕλληνες, οἱ Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι καὶ πρὸ τριῶν χιλιάδων ἔτων καὶ πρὸ δύο χιλιάδων ἔτων καὶ πρὸ χιλίων ἔτων καὶ μετὰ πεντακόσια χρόνια καὶ μετὰ χίλια χρόνια θὰ πατοῦν τὸ ἱερὸν ἔδαφος τὸ ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ τὸ ἀξιοποιήτε μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν μυῶνων σας καὶ τῶν βραχιόνων σας ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἠθικὴν τῆς καρδίας σας καὶ μὲ τὴν ὀρθότητα τῆς πνευματικῆς σας ὄντότητος.

Τότε μόνον θὰ εἰσθε τέλειοι ἄνθρωποι, διότι θὰ ἔχετε καὶ τὸν νοῦν ὑγιῆ καὶ τὴν σκέψιν ἕγιᾶ ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα πραγματικῶς ἀποδοτικά, μέσα εἰς ἓνα σύστημα τὸ ὁποῖον, ρωμαλέον ὡς θὰ εἶναι, θὰ δίδῃ νέαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ τόπου.

Προσεῖξτε λοιπὸν ἀγαπητά μου παιδιά, μὴν ἀφοσιωθῆτε παρὰ μόνον κατὰ τὰ ἐνενήγτα τοῖς ἑκατὸν εἰς τὸ τεχνικὸν πολιτισμὸν τὸν ὁποῖον σᾶς εἶπα.

Μὴ ξεχνᾶτε ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ ἄλλο.

Μὴ ξεχνᾶτε ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἡ κλασικὴ ὅτι ὑπάρχουν καὶ οἱ αἰώνιοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὡς ὄπλα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ δημιουργήσετε ἓνα καλύτερον μέλλον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σας καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους σας.

Μὲ αὐτὴν λοιπὸν τὴν διπλὴν εὐχὴν, ἀγαπητά μου παιδιά, σᾶς χαιρετῶ ἀπόψε μὲ ἀληθινὴν συγκίνησιν διότι μοῦ ἐδόθη ἀφορμή, ὄχι μίθημα νὰ σᾶ; κἀγω—σᾶς, εἶπα ὅτι προκειμένου περὶ βιομηχανίας καὶ βιομηχανικῶν σπουδῶν